

юридичними фактами розуміються закріплені в нормах права обставини, за яких виникають, змінюються або припиняються конкретні правовідносини, суб'єктивні права і юридичні обов'язки.

ПОЛУНІНА О. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного права

ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ РОЗДРІБНОЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

Захист прав громадян одна з найважливіших завдань, що здійснюються в Україні завдяки соціально-економічній й політичній діяльності. Адже, ст. 42 Конституції України зобов'язує державу захищати права громадян як споживачів. Нормативно-правова база у даній сфері перебуває в стадії гармонізації з нормами міжнародних угод, учасницею яких стала Україна. Це означає, що ми знаходимось на шляху адаптації цієї роботи до міжнародного рівня.

Договір купівлі-продажу — основний вид цивільно-правових зобов'язань, що виникають у товарно-грошовому обороті. Весь шлях, який проходить товар від виробника до споживача, здійснюється на основі цивільно-правових договорів. Ці договори укладаються: між виробниками в різних галузях виробництва, між виробниками та торгуючими організаціями, між особами, які здійснюють оптову та роздрібну торгівлю, між продавцями, які здійснюють роздрібну торгівлю і споживачами т. д. Важливо відзначити, що саме договір купівлі-продажу є основним засобом організації та оформлення цих відносин.

Якщо визнати, що виникаючі при цьому господарські, економічні відносини — є змістом, то укладені договори купівлі-продажу — правова форма вираження цих відносин.

Інститут припинення цивільно-правових договорів — це один з найважливіших інститутів в системі регулювання цивільно-правових відносин. В період переходу України до ринкової економіки його практичне значення стрімко зростає.

В даний час ані в нормативно-правових актах, ні в ЦК України не визначено поняття «припинення цивільно-правового договору». Не вироблений і критерій відмінності поняття припинення цивільно-правових договорів від поняття припинення суміжних цивільно-правових явищ, зокрема, цивільно-правових зобов'язань. Це свідчить про те, що в законодавстві недостатньо розроблена правова концепція припинення цивільно-правових договорів, що, у свою чергу, є відображенням

проблеми відсутності правового забезпечення сфери регулювання договірних відносин, які виникають між громадянами України і припиняються за різними юридичними підставами.

Водночас, на думку видатного правника І. В. Продаєвича, велике практичне значення для цивільного обігу має порядок, підстави та умови припинення зобов'язання, оскільки стосується майнових прав його сторін, що може спричиняти для останніх негативні правові наслідки. Звичайно, сторони належно виконують обов'язки, у більшості випадків. Це є позитивним фактом і приводить до припинення зобов'язання, оскільки сторони досягають бажаного для них правового результату за таких обставин. Припинення договору може бути викликане неналежним виконанням стороною умов договору, відмовою від нього. У цьому випадку постає проблема захисту порушених прав». [1, с. 160]

В цивілістичній науці на приділяється належної уваги питанню правового регулювання і лише деякі правові аспекти припинення цивільно-правових договорів розроблені в науково-теоретичних дослідженнях, зокрема, в роботах В. Г. Ротань, Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубевої, О. А. Беяневич, І. В. Продаєвич, проте багато теоретичних і практичних питань припинення цивільно-правових договорів не розроблено або недостатньо розроблено в науковій літературі.

ЦК України проголошує принцип обов'язковості договору (ст. 629). Іншими словами, закріплюється в ЦК принцип непорушності досягнутих домовленостей сторонами правочину, а відтак і відповідних умов, закріплених в договорі. Відтак, в процесі його виконання, вже після укладення договору, за ініціативою однієї або обох сторін, може виникнути потреба у внесенні змін до умов договору. Чи договір взагалі може бути припинений шляхом його розірвання або іншими способами [2].

Потрібно зазначити, що в ЦК, а саме у загальних положеннях про договори, безпосередньо визначаються підстави та правові наслідки лише щодо розірвання та зміни договору, але не містяться норми, які б визначали конкретно підстави та порядок припинення договору (окрім розірвання, що є однією лише з підстав припинення договору). В ЦК, а саме в Гл. 53 ст. 651–654, певну регламентацію одержали зміна та розірвання договору. За таких обставин потрібно керуватися відповідними нормами припинення зобов'язань (статті 598–609 ЦК) для визначення підстав та порядку припинення договору, що у своїй переважній більшості стосуються припинення договірних зобов'язань. Також відповідними нормами ЦК, які регулюють окремі види договорів та окремих акцій, за якими передбачаються спеціальні підстави їх припинення.

Сутність та правова природа припинення договору є набагато складнішою. Вона пов'язана невіддільно із сутністю цивільно-правового зобов'язання, у тому числі й того, що виникло на підставі договору (договірне зобов'язання). Отже, правові засади припинення зобов'язання багато в чому являються і правовими засадами припинення договору [3].

У цивілістичній літературі, як вже вказувалося, питання сутності такої юридичної категорії як припинення зобов'язання є малодослідженим. Дослідженню піддавалися в основному окремі способи (підстави) припинення зобов'язань.

У науково-практичному коментарі до ЦК України за редакцією розробників проекту Цивільного кодексу України, зокрема, зазначалося, що припинення зобов'язання — це погашення прав та обов'язків сторін, що складають його зміст [4, с. 419]. Таким чином, припинення — це остання стадія існування зобов'язання, із завершенням якої первісний юридичний зв'язок між сторонами, виражений у конкретному зобов'язанні, втрачається. Дане визначення припинення є правильним, але в цілому воно не розкриває повною мірою усіх основних властивостей, зокрема щодо об'єкта договірною зобов'язання, прав та обов'язків сторін. Отже, слід більш детально дослідити дану тему, та дати більш повне визначення, яке б задовольнило вимоги науковців та законодавців.

На думку В. І. Труби, ніколи не може бути довічним правовий зв'язок, що існує між суб'єктами зобов'язань. Зв'язок цей має властивість зникати з перебігом певного часу та за тих чи інших обставин і суб'єктивні права і обов'язки, що становили зміст зобов'язального правовідношення відпадають, у зв'язку з чим припиняється дія цивільно-правового зобов'язання. Таке визначення припинення зобов'язання фактично містить такі самі ознаки, як і попереднє. Тобто в їх основі лежить твердження про припинення правового зв'язку між суб'єктами, який існував в межах правовідношення між ними.

Список використаних джерел

1. Припинення зобов'язань неможливістю виконання/ І. В. Продаєвич // Актуальні проблеми держави і права. — 2008. — Вип. 42. — С. 166
2. Цивільне право України. Особлива частина [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://pidruchniki.com/1657072249700/pravo/tsivilne_pраво_ukrayini_osobliva_chastina
3. Цивільне право України. Особлива частина [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://mobile.pidruchniki.com/1214031049750/pravo/zmina_pripinennya_dogovoru
4. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар/За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. — К. : Істина. — С. 419